

De missie van fotograaf Guus Dubbelman 'Dingen beter maken dan ze zijn'

2011 was een bijzonder jaar voor fotograaf Guus Dubbelman. Hij ging op de gevaarlijkste missie in zijn carrière, naar Libië. In dit nummer speciale aandacht voor deze wereldverbeteraar.

door Han van Gessel
en Jacques de Jong

Ik leef in twee werelden, tussen de woede die me overvalt bij zo'n oorlog als in Libië en de euforie bij een aanvalsactie van Arjen Robben op het voetbalveld.' Guus Dubbelman, 54 jaar, waarvan 28 jaar als freelancer bij *de Volkskrant*, schiet zijn foto's altijd met evenveel betrokkenheid. De ene dag kan hij uit Libië terugkomen om de volgende dag bij Ajax zijn werk te doen. Maar hij geeft toe dat de beelden uit Libië hem lang hebben achtervolgd.

'Fotojournalistiek is een bijzonder beroep', vindt hij. 'Het gaat altijd om het moment. Als je dat goed weet te vangen, schrijf je geschiedenis. Het geeft een bijzonder gevoel dat je iets moois, iets goeds maakt. De media spelen tot op de dag van vandaag een ontzettend belangrijke rol. Dat werk moet je goed doen. En als je het goed doet, is dat belangrijk voor de ontwikkeling van je eigen land en daarmee

Guus Dubbelman

Foto Jacques de Jong

van de wereld. Het begint allemaal klein, maar het wordt steeds groter.'

Zijn werk lijkt zijn missie. Hij groeide op in Arnhem in een politiek bewust gezin, waar altijd gepraat werd over actuele politieke onderwerpen. Van daaruit kreeg hij de gedachte mee om de dingen altijd beter te maken dan ze zijn. 'Dat moet het basisstreven zijn van wat je doet', is zijn overtuiging.

Zo vraagt volgens hem de democratie op

dit moment een enorme inspanning 'om ieder mens tot volle wasdom te laten komen'.

'We leven in een veel te competitieve wereld. In plaats van samen te werken, vliegen we elkaar alleen maar in de haren. En het lijkt of we de lessen die ons nu worden voorgehouden, niet willen leren. We zijn niet toe aan het einde der tijden, maar we zijn wel op een punt waarop ieder individu nodig is om het voortbestaan van onze samenleving te garanderen.'

Het lijkt na het voorgaande niet nodig hem te vragen naar zijn reden om juist voor *de Volkskrant* te gaan werken. 'De *Volkskrant* bestond toen, in oktober 1983, uit een mooie groep journalisten. De krant is ontzettend belangrijk geweest voor de democratische ontwikkeling in dit land. Toenmalig hoofdredacteur Harry Lockfeer heeft daar volgens mij doeltreffend aan meegewerkt, met als resultaat dat er een hele goede krant werd gemaakt. Die groep was een uiting van de verandering.'

'Alles draait om de communicatie tussen de redactie en de lezer. Die laatste moet je informeren op jouw eigen manier. Niet alleen over binnenlandse aangelegenheden, maar ook internationaal.'

Dat brengt hem erop te pleiten voor een

KNOR & CO

Miljarden

Knor: Heb je meegekregen dat 'weigerambtenaar' tot het woord van 2011 is uitgeroepen?

Co: Ik hou niet van die lijstjes.

Knor: Weet je wat mijn woord zou zijn? Miljarden. Weet jij wel wat een miljard is?

Co: Ik heb al moeite genoeg om de eindjes aan elkaar te knopen.

Knor: Maar dat is wel het grootste nieuws van 2011. De miljarden fladderen als een zwerm spreeuwen over je heen.

Co: Verklaar je nader.

Knor: Zaterdag stond in de krant een alarmerend bericht dat we ons moeten voorbereiden op nog eens vele miljarden aan bezuinigingen. Ik denk dan altijd meteen aan

boekhoudtrucs, maar dat moeten ze in Den Haag maar uitzoeken. Ik kan wakker liggen van een euro extra, maar over miljarden maak ik me geen zorgen.

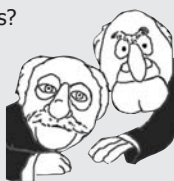
Co: Is dat niet wat kort door de bocht?

Knor: Een miljard is duizendmaal een miljoen, ofwel een 1 met negen nullen. Vroeger zeiden wij altijd over Ajax: 'De mensen hebben makkelijk lullen, maar wat moeten we met elf nullen?' Ik zal een miljard even voor je opschrijven:

1.000.000.000 euro. Daar kan toch niemand met zijn verstand bij?

Co: Rustig aan. Heb je nog een kerstwens? Knor: Vrolijke kermisdagen in ons miljardenrad van avontuur!

HvG

Zie verder pagina 2

Vervolg van pagina 1

rapid deployment force, een groep journalisten en fotografen die per moment kan uitrukken als de gebeurtenissen dat vereisen. Met zijn ervaringen in landen als Afghanistan, Bangladesh, Rwanda, Koerdistan en Irak bepleit hij anders te kijken naar de grote conflicten in de wereld, ook

en juist in eigen land. 'Daar bouw je een reputatie mee op, zoals bijvoorbeeld de BBC heeft gedaan. Wij zijn in onze gedachten vaak veel te klein.'

Over zijn vak: 'Ik ben voor dit beroep geboren. Rond mijn zestiende, toen ik in 1976 bij een fotograaf voor het eerst een foto uit de ontwikkelbak zag komen, wist ik dat fotojournalistiek iets voor mij was. Ik houd ook van de geschreven journa-

listiek, ik kom uit een orale traditie van mijn vader en moeder, maar ik ben visueel ingesteld. En ik heb het gevoel voor het juiste moment.

'Ik ga altijd naar een gebeurtenis met een idee over wat ik wil maken. Ik weet van lichtval, van hoofd- en bijpersonen op een foto, van kleurpartijen in het beeld. Maar het pakken van het juiste moment, bepaalt je talent als fotograaf.'

Guus Dubbelman bij de de eindstrijd tegen Khaddafi

'Strijder viel dood neer, pal naast me'

'DIT WAS het gevaarlijkste en moeilijkste wat ik ooit heb gedaan. Het was voor het eerst dat ik direct in een strijd was verwikkeld. Het was deels verlammend, deels intrigerend omdat het zo... zo puur was. Dat moet je meegemaakt hebben om het te begrijpen. Je voelde echt dat hier een volk in opstand was gekomen, zo moedig.'

Fotograaf Guus Dubbelman kijkt terug op zijn missie van eind augustus in Libië, toen duidelijk was geworden dat Khaddafi definitief moest wijken.

Guus en schrijvend collega Remco Anderson, trokken met Libische strijders op in Tripoli, waar de laatste bastions van Khaddafi opgeruimd zouden worden. 'Het was voor het eerst dat ik het fluiten van kogels door de lucht hoorde, ffff, ffff. Heel raar geluid.'

Eenmaal raakte zo'n kogel een strijder pal naast Guus. 'Hij viel dood naast me neer, plof, alsof hij nooit als mens had bestaan. Ik had het bloed op mijn armen, een soort dunne spray leek het wel. Wat er dan met jezelf gebeurt, is dat je de wereld plotseling helemaal zwart-wit gaat zien. Ik heb tienduizenden lijken gezien in Rwanda, ik heb ook de ellende gezien in andere landen. Maar dit was anders. Ik zat midden in het levensgevaar.'

Guus was er met Remco Anderson, een *stringer*, die uit Beiroet vandaan was gekomen. Aanvankelijk kon Guus het niet erg met hem vinden. 'Ik ga ervan uit dat je je in je beroep menselijk moet gedragen, naar jezelf toe, naar je collega's toe en naar je onderwerp toe. Als je uit bent op een *scoop* – nou, dat interesseert mij totaal niets. Het boterde niet echt. Ik heb er wel met hem over gesproken, later, want je gaat met elkaar toch spannende dingen tegemoet.'

'De eerste dag nadat we elkaar ontmoet hadden, moesten we meteen achttien uur met de auto door de woestijn, alleen maar zand. Toen we in Tripoli kwamen, konden we overnachten in een landhuis waar nog meer collega's verbleven, uit Engeland, België en Italië. Dat hadden die verzets-

Foto Jacques de Jong

strijders goed georganiseerd. Ze gedroegen zich heel gedisciplineerd. Ik had er meteen een goed gevoel bij. Duidelijk een goede regie. Maar diezelfde dag was daar ook nog een journalist beschoten. Heel link. Dat zijn risico's die je wilt lopen, maar wel verantwoord.'

Met fotografische precisie vertelt hij het vervolg van zijn reis. Op het tafeltje van het koffiehuis waar we zitten, schetst hij denkbeeldige plattegronden: hier de weg, daar een bos, daar een grote brand.

'De volgende dag reden we Tripoli in. Bijzonder dat je een miljoenenstad in rijdt die helemaal verlaten is. Niemand op straat, bijna geen verkeer. Maar ook hier was het verzet goed georganiseerd. Voelde solide aan. Allemaal jonge gasten, zeventien, achttien jaar, bewapend met kalasjnikovs. Je voelde meteen hun goede inborst, dat wel.'

'Dan moet je uitzoeken hoe je bij het front terechtkomt. Eerst een hotel gezocht. Je moet immers een uitvalsbasis hebben. Dat kostte 180 euro per nacht. Dat hebben we maar gedaan. In dit soort situaties moet je niet malen om geld. We hadden er ook internet, dat was een voordeel.'

'Vervolgens zijn we naar het Groene Plein gegaan en daar troffen we allemaal verzetsstrijders die hun wapens aan het testen waren. Alleen die teringherrie al. Dat is al zo'n ommekeer in je bestaan, wel goed om te wennen.'

'Dat was het voorspel. Het vervoer was heel moeilijk in de stad. Geen taxi's, helemaal niks. Dankzij Remco konden we in een pantserwagen die hoogstwaarschijnlijk van Khaddafi was geweest, in de stad rondrijden. Maar ze wilden ons niet aan het front brengen.'

'Een dag later zijn we naar het grote centrale kamp gegaan dat was ontruimd door Khaddafi's leger. Je moet je voorstellen: allemaal kapotgeschoten huizen, kapotte tanks overal, alles verlaten, geen hond op straat. Daar voelden we de spanning. Want vanuit elke hoek kon je beschoten worden. We hadden toen nog geen beschermvest aan, omdat we moesten lopen en dat houdt je dan niet lang vol.'

'In de verte, naar het zuiden toe, zag je rookpluimen hangen, daar werd nog echt gevochten. Die middag zijn we verder gegaan in die richting, naar de wijk die op

Zie verder pagina 3

Vervolg van pagina 2

dat moment werd schoongeveegd. Daar zat nog een sluipschutter. Er werden lijken opgehaald. Hoe gevaarlijk het is, kun je zelf niet inschatten. Wat je dan bij die jongens ziet, is doodsangst, bij jezelf ook.'

'In colonne zijn we toen een wijk in gereden die gezuiverd moest worden van Khaddafi-aanhangers. Daar stonden allemaal flatgebouwen en er lag een bos. Ik zei tegen Remco: dat moeten we niet te lang doen, want je weet niet waar het vuur vandaan komt en je bent een *sitting duck*. Als we een eenheid vinden die te voet is, gaan we daarmee mee.'

'Op dat moment werd net een groep Afrikanen uit hun huis getrokken. Het zag er niet goed uit. Ik denk nog steeds dat die kerels heel zijn gebleven doordat wij zijn uitgestapt. Dat waren de eerste beelden die ik maakte. Een strijder iets verderop werd geraakt in zijn been. Er kwam ook meteen ambulance, dus goed verzorgd.'

'Op dat moment begonnen de kanonnen vlakbij te schieten. Dan weet je ook niet wat je hoort, een onvoorstelbaar lawaai. Die verpleger gilde voortdurend *Allah Akhbar*, van angst.'

Guus beschrijft nauwkeurig hoe ze verder zijn getrokken, richting front, gezeten in een legerwagen met drie strijders erin, langs een snelweg naar het zuiden.

'Toen werden we voor het eerst zelf beschoten, op een viaduct. En dat is een heel nare ervaring. We hadden gewoon geraakt kunnen worden. Een kogel is een raar ding. Als je hem hoort, weet je dat hij je niet heeft geraakt. Maar we doken wel meteen in elkaar, vloekend.'

'Later even uitgestapt om in een wijk

interviews te proberen met Khaddafi-aanhangers, maar dat lukte niet erg. Toen kwamen er ook allerlei projectielen over.

'Als we verder wilden, moesten we lopen. Vergezeld van een strijderseenheid liepen we een lange straat in, waarvan ik dacht dat we een makkelijk doelwit zouden zijn. Remco en ik zijn toen een zijstraat in geschoven. De eenheid liep door en even later werden ze van achteren beschoten door Khaddafi-aanhangers. Daar zouden wij ook gelopen hebben.'

'Tussendoor heb ik maar weinig foto's gemaakt, dat doe je niet in levensgevaar.

'Als de kogels om je oren fluiten, kun je als fotograaf weinig doen'

Het is trouwens bekend dat de beste foto's niet tijdens de strijd worden gemaakt. Als de kogels om je oren fluiten, kun je als fotograaf weinig doen.'

De avond voor het gesprek met Guus zond de radio een gesprek uit met fotograaf Joël van Hout, die net terug was uit Afghanistan. Aan hem werd de vraag gesteld: moet je blijven fotograferen of gaan helpen?

Guus Dubbelman, nadat hem dezelfde vraag is voorgelegd: 'Meestal kun je niets doen, ook niet helpen. 'Zo'n bomaanslag op grote groepen burgers... Als zo'n bom ontploft, is iedereen verdoofd. Zoveel slachtoffers, daar kun jij weinig aan verhelpen. De tragedie is dat we dat toch te weinig laten zien.'

'Bomaanslagen zijn zo vuil. Mensen die dat doen, zijn zo vuil, zulke zwijnen, daar is maar één middel tegen: er keihard overheen gaan. Dat wil de wereldgemeenschap niet - misschien wel terecht. Maar we moeten er niet mee onderhandelen.'

Hij heeft in Libië ook doden zien vallen.

'Ja, dan kom je in die straat waar gevochten wordt, een soort Bijlmer, flatgebouwen van vijf, zes hoog. Strijders moesten zich bloot geven, om Khaddafi-aanhangers uit te lokken tot schieten. Als die dan ontdekt werden, schoten kanonnen die flats aan flarden.'

'Daarna liepen we naar de plek waar strijders zich verzamelden. De eerste dode hadden we al gezien, een Khaddafi-strijder. We stonden erbij en daar hoorden we weer: ffft, ffft en de man naast me

valt als een blok neer. We stoven weg. Maar we wisten niet waar de schoten vandaan kwamen. Totale paniek, doodsangst. Op zo'n moment kun je onmogelijk fotograferen, je bent bezig met overleven.'

'Toen regisseerde de gebeurtenis zichzelf en ik maakte binnen een paar minuten vijf, zes goede platen. Ik zag dat een Afrikaan die probeerde weg te komen, werd opgepakt. Ik dacht dat gaat echt niet goed. Een strijder richtte een pistool op hem. Dat was mijn eerste echt goede foto. Dat weet je op het moment zelf. Die kwam dan ook op pagina 1.'

'Vijftig meter verderop lag een groot plein. Het licht werd ook steeds mooier, het werd roder, bloediger om zo te zeggen. Je zag vuurtjes, rookpluimen, het leek wel hellevuur - daar let je dan ook op. En ik wist dat het een strijperk was. Khaddafi-aanhangers zaten verderop.'

'Ik had het nog niet opgemerkt of ik zag een gevangene meegevoerd worden door een groep ziedende strijders. Dan heb je geen tijd om te denken aan belichting of diafragma.'

'We besloten terug te gaan naar het hotel. We hadden precies wat we nodig hadden. En we waren op tijd om verhaal en foto naar de krant te seinen.'

Dan neemt het gesprek een plotselinge draai, weg van Libië en de oorlog.

Guus Dubbelman: 'Ik moet zeggen: ik was er mentaal heel goed onder. Maar het leek daar in Tripoli alsof alles wat we in onze samenleving hebben opgebouwd, van geen enkele waarde is.'

'Het klinkt nu misschien raar, maar wij hebben een van de beste samenlevingen gecreëerd die mogelijk zijn in deze wereld. Dat moeten we handhaven.'

'Het is nu zaak om onze verworvenheden overeind te houden. Ik ben ervan overtuigd dat we het kunnen. Met iets meer politieke moed kunnen we een paradijs op aarde creëren. Er is nog zo veel leuks te doen in deze wereld.'

**Han van Gessel
en Jacques de Jong**

**Directie en hoofdredactie van
de Volksknar
wensen alle lezers
een mooie Kerst.**

**Foto links: Het razende reportersduo
Jacques de Jong en Han van Gessel
op pad voor de Volksknar.**

Foto Guus Dubbelman

On-Hollands Oosterbeek

Willem de Bruin (1951) heeft een passie voor zijn geboorteplaats Oosterbeek, een villadorp aan de Veluwezoom, vooral bekend vanwege de Slag om Arnhem in 1944, maar het staat ook bekend als de plek van Nederlands eerste kunstenaarskolonie. Na zijn afscheid bij de Volkskrant (de laatste jaren als commentator) in 2010 heeft hij zich gestort op Oosterbeeks boeiende historie. Zijn boek verschijnt volgens de planning in 2013 bij uitgeverij Atlas.

Willem de Bruin voor het kasteel Doorwerth.

Na mijn vertrek bij de krant besloot ik uitvoering te geven aan een idee dat al langer in mijn hoofd zat, maar waar ik nooit tijd voor had: een boek over mijn geboorteplaats Oosterbeek. Vraag iemand in Nederland naar de naam van een kunstenaarsdorp en negen van de tien keer wordt Laren als eerste genoemd, daarna Bergen, soms ook nog Domburg, maar daarna houdt het snel op.

‘Maar weinig mensen blijken te weten dat Oosterbeek in de negentiende eeuw de eerste kunstenaarskolonie in Nederland was en zelfs een van de eerste plaatsen in Europa waar - naar het voorbeeld van de schilders in het Franse Barbizon - kunstenaars het atelier verlieten om in de natuur te gaan schilderen.

‘Het dorp ontleende daaraan in de negentiende eeuw de bijnaam ‘Nederlands Barbizon’. Veel toen nog jonge schilders die in Oosterbeek actief waren (zoals Anton Mauve, Willem Roelofs, Jacob en Willem Maris en Paul Gabriël), zouden later grote faam verwerven als vertegenwoordigers van de Haagse School.

‘Hoewel ik al ruim veertig jaar in de Randstad woon, hebben mijn vrouw en ik ook al jaren een tweede huis in Oosterbeek. Als Oosterbeek op de krant ter sprake kwam, hadden collega’s meestal niet meer dan een vaag beeld van een villadorp aan de Veluwezoom.

‘Vaker riep de naam associaties op met de Slag om Arnhem in september 1944. Een veldslag die (wat weleens wordt vergeten) in Oosterbeek is uitgevochten. De geallieerde nederlaag bezorgde het westen van Nederland de Hongerwinter, maar voor de lokale bevolking was de ramp niet minder groot.

‘Aan de aantrekkelijke ligging van het dorp is weinig veranderd, maar Oosterbeek is geen schim meer van het veelbezongen villadorp van vóór 1944. Veel landhuizen en villa’s die ooit het beeld

van het dorp bepaalden, zijn in september 1944 verwoest. En anders werden ze na de oorlog wel gesloopt door ambitieuze gemeentebestuurders en projectontwikkelaars.

‘De Slag om Arnhem heeft de vooroorlogse geschiedenis lange tijd aan het zicht onttrokken. Ik zal niet beweren dat er nog nooit over is geschreven. Zeker over de schilders van de Haagse School is het nodige gepubliceerd. Kunsthistorische boeken richten zich echter meestal op een select publiek. Boeken van lokale geschiedschrijvers komen weer zelden verder dan de lokale boekhandel.

‘Ik heb daarom gezocht naar een opzet die het onderwerp interessant maakt voor een breder publiek. Het is dan een voordeel dat ik uit Oosterbeek kom, maar al heel lang in Amsterdam woon en mij dus een beeld kan vormen van de potentiële doelgroep.

Niemand zit op een zoveelste dorpsgeschiedenis te wachten en dus probeer ik te verklaren hoe verschillende ontwikkelingen in de negentiende eeuw ertoe leidden dat een eenvoudig dorp aan de Veluwezoom in enkele decennia kon uitgroeien tot een trefpunt van kunstenaars en elite, en in het voetspoor daarvan een van de populairste vakantiebestemmingen werd.

‘Want niet alleen schilders kwamen naar Oosterbeek. Mede door hun toedoen werd de aandacht van wat wij nu de randstedelijke elite zouden noemen op de Veluwezoom gevestigd. Dat uitte zich in de aanleg van een groot aantal buitenplaatsen, en anders liet men er wel een villa bouwen. Oosterbeek was met afstand de populairste plaats om dezelfde reden die de schilders naar het dorp had gelokt: de

relatief grote hoogteverschillen gaven het landschap hier een ‘on-Hollands’ karakter.

‘Wat je in Oosterbeek zag, was de opkomst van een nieuwe elite, die langzaam maar zeker de plaats van de vroegere regenten overnam. Onder hen waren bankiers, juristen, hoogleraren, plantagehouders uit Indië, renteniers, maar ook schrijvers. Velen van hen kwamen uit Amsterdam en speelden daar een belangrijke rol in het maatschappelijke leven.

‘Een belangrijke rol speelde de puissantrijke schrijver Johannes Kneppelhout, een studiegenoot van Nicolaas Beets die onder het pseudoniem Klikspaan naam had gemaakt met zijn beschrijvingen van het Leidse studentenleven. Hij ondersteunde veel kunstenaars, niet alleen in Oosterbeek.

‘Zijn landgoed grensde aan de buitenplaats van de Amsterdamse bankier Van Eeghen, die bekend stond als een groot kunstverzamelaar. In Amsterdam stond hij aan de wieg van het Vondelpark. De dichter, classicus en oud-staatsraad Jan van ’s Gravenweert zat in hetzelfde circuit, evenals de jurist Jacob Mattheus de Kempenaer, die als prominent liberaal Kamerlid medeopsteller was van de Grondwet van 1848 en later minister van Binnenlandse Zaken werd.

‘Voor de schilders waren de landgoedeigenaren interessant als afnemer en mecenas. Door de wisselwerking tussen beide groepen ontstond een bloeiende culturele gemeenschap. De namen van de schilders kennen veel mensen nog wel, maar de landgoedeigenaren zijn vaak in de vergetelheid geraakt. Dat maakt het extra interessant te proberen hen opnieuw voor het voetlicht te brengen.’

Han van Gessel